

DE FOTO IS HELAAS
NIET BESCHIKBAAR
VOOR INTERNET

ALCOHOLALARM

De onderschatte schade van drank op het jonge brein

Gaat onze jeugd naar de knoppen in een zee van breezers en wodka? De media suggereren dat. Het lijkt een hype, maar ondertussen komen er wel steeds meer harde cijfers binnen. En die liegen er niet om.

ROB VAN ES

De eind vorig jaar in Delft gestarte polikliniek voor kinderen met ernstige alcoholproblemen spreekt van een 'topje van de ijsberg'. Dat topje en de rest van die ijsberg hebben uitlopers in verschillende richtingen. En dat maakt dat het probleem veel omvangrijker is dan menigeneen tot voor kort aannam. Het toenemende alcoholmisbruik onder jongeren heeft directe relaties met het foetaal alcoholyndroom

(FAS) en dus met alcohol consumerende zwangeren. Maar ook de sterke toename van het aantal korsakovpatiënten blijkt vooral voor rekening te komen van jongere drinkers.

Neuroloog Klaas Arts van Korsakovcentrum de Winkler Kliniek Wolfheze: 'Uit Amerikaans onderzoek blijkt dat op vroege leeftijd drinken het risico op het krijgen van het korsakovsyndroom vier keer zeer zo groot maakt. Het is een grove inschatting waarbij stevig drinken - zoals bekend - hand in hand moet gaan met slechte voeding.'

Grove inschatting of niet, korsakovdeskundige Arts twijfelt er niet aan dat

Nederland zware tijden te wachten staan. Arts: 'Van de Nederlanders is 10 procent aan de drank. Je hoeft geen zwartkijker te zijn om te voorspellen dat er een kleine ramp op ons afkomt. We maken ons druk over hasjgebruik. Maar als ik zie welke zware gevallen op steeds jongere leeftijd bij ons binnenkomen, zeg ik: hasj is kinderspel.'

Ook de hogere incidentie van het foetaal alcoholyndroom (FAS) is een schakel in de ketting. Kinderarts Hester van Wieringen, van Mesos Medisch Centrum in Utrecht: 'Het werkt twee kanten op. Als de moeder stevig doordrinkt tijdens de zwangerschap, vergroot dat de

kans dat haar kind op jonge leeftijd ook naar de fles grijpt. Het zit bij wijze van spreken al bij de pubers ingebakken. En als je op jonge leeftijd al gewend bent flink te drinken, is het lastiger om later tijdens een zwangerschap met drinken te stoppen, met alle FAS-risico's van dien. Daarmee lijkt de cirkel rond.

VERZESTIENVOUDIGING

Kinderarts Nico van der Lely, die sinds december in het Reinier de Graaf Gasthuis in Delft een poli voor kinderen met alcoholproblemen draait, is zich rot geschrokken. Hij constateert dat het aantal kinderen dat met een alcoholvergiftiging via de SEH wordt opgenomen, in enkele jaren is verzeftienvoudigd.

Van der Lely: 'In 1999 werden nog twee kinderen met alcoholvergiftiging opgenomen. Daarna is dat aantal gestaag gegroeid. Net na nieuwjaar had ik er

'Hasj is kinderspel'

drie op één dag. Onder hen was een 13-jarige jongen met een alcoholpromillage van 2,3. Dat is bijna vijf keer de wettelijke limiet voor automobilisten. Wat mij vooral opvalt, is dat het steeds vaker gaat om jonge meisjes van 12 tot 14 jaar die in korte tijd veel drinken. Je moet dan denken aan 1 tot 1,5 liter sterke drank binnen twee uur.

THUIS IN BED

Als wat in Delft gebeurt illustratief is voor het landelijke beeld, doemt een dramatisch beeld op. Van der Lely: 'Ik schat dat in Nederlandse ziekenhuizen per jaar tussen de vijfhonderd en duizend kinderen met een alcoholvergiftiging worden opgenomen. En dan hebben we het over het topje van de ijsberg. Veel kinderen zien we niet. Bijvoorbeeld omdat de ouders dat niet goed vinden en ze liever thuis in bed houden.

De lokale gegevens van kinderartsen komen op landelijke schaal terug in de alcohol- en drugsmonitor van het Trimbos-instituut, de kennisorganisatie >>

DE AANPAK OP DE ALCOHOLPOLI VOOR KINDEREN

De werkwijze op de alcoholpoli voor kinderen in het Delftse Reinier de Graaf Gasthuis haakt aan bij de spoedopnames van kinderen met een alcoholvergiftiging. Van der Lely: 'Zo'n kind wordt, vaak amper ademend, hier opgenomen, niet zelden geript van telefoon en portemonnee, zodat we niet weten wie het is. Wij leggen een infuus aan en warmen het kind op. De behandeling van een alcoholintoxicatie is vooral symptomatisch. De piekconcentratie in het bloed wordt na 30 tot 120 minuten bereikt. Maagspoelen heeft dan geen zin en is zelfs gevaarlijk vanwege de bewustzijnsdaling die het risico op aspiratie vergroot. Actieve kool geven of laxeren is evenmin zinvol. Bij een gedaald bewustzijn volgt opname ter observatie. Een glucose-zoutinfuus vermindert het braken, reduceert de lactaatwaarde en corrigeert de mogelijke hypoglykemie.'

Hij vervolgt: 'Van groot belang is het moment waarop het kind net wakker is. Dan schuift een pedagogisch medewerker aan bij het bed en bespreekt met het kind de ernst van de situatie. Ook krijgen het kind en zijn ouders in deze fase voorlichtingsmateriaal, er worden websites bekeken over omgaan met alcohol en er wordt een preventieschema opgesteld. Dat werkt, want als ze een beetje zijn bijgekomen, luisteren ze nog naar je adviezen. De schrik zit er dan goed in.'

Twee weken na ontslag uit het ziekenhuis komt het kind bij kinderpsycholoog Mireille de Visser. Dan worden onder meer gedragsvragenlijsten ingevuld om na te gaan of alcoholmisbruik het gevolg is van gedrag of dat het juist de alcohol is die tot ander gedrag heeft geleid. School, ouders en anderen uit de omgeving worden zoveel mogelijk betrokken bij het in kaart brengen van de situatie.

Drie weken na ontslag ontvangt kinderarts Nico van der Lely het kind op de poli voor nader medisch onderzoek en een stevig gesprek. Van der Lely: 'Tussendoor overleggen de kinderpsycholoog, de pedagogisch medewerker en ik over het risico op recidive en andere mogelijke ontwikkelingen.'

En werkt het? Van der Lely: 'Ja, het werkt. Je merkt dat kinderen schrikken.

Ook hun ouders, school en vrienden zijn ineens met het probleem geconfronteerd. Ze weten ook dat het kind beschadigd is en dat er weinig voor nodig is om de schade nog groter te maken. Ik vergelijk die schade met die van een hersenvliesontsteking. Daar houd je een blijvend litteken van over. Zo is het ook met alcoholvergiftiging. Als je niet volgroeid bent, hebben je hersenen een tik gekregen die niet meer wegtrekt. Zo'n boodschap komt aan.'

Kinderartsen als Nico van der Lely zien overigens niet alles. Zo kunnen kinderen die met een alcoholvergiftiging op de Intensive Care belanden direct onder de hoede van een internist komen.

Lang niet altijd heeft een kinderarts weet van zo'n opname. Vergiftigde kinderen kunnen, met alle risico's van dien, natuurlijk ook thuis in bed worden gehouden. Hoe vaak dat gebeurt, is niet bekend. En dan is er de scherpe scheidingslijn van 17 en 18 jaar. Wie 18 is, kan met alcoholproblematiek ook in de verslavingszorg terecht komen: een ander circuit. ■

Nico van der Lely: 'Als je niet volgroeid bent, krijgen je hersenen een tik die niet meer wegtrekt.'

DE FOTO IS HELAAS NIET BESCHIKBAAR VOOR INTERNET

<< voor geestelijke gezondheidszorg, verslavingszorg en maatschappelijke zorg. De stijging van het drankgebruik onder meisjes tussen de 12 en 14 jaar is ook volgens die gegevens opvallend. In 1999 gaf 57 procent van hen aan wel eens te hebben gedronken. In 2006 was dat 78 procent.

Het instituut becijfert dat jaarlijks 1560 kinderen onder 18 jaar door alcohol op de SEH belanden. Het gaat dan om ongevallen, geweld en zelfmutilatie waarbij alcohol in het spel was. Het RIVM signaleert op zijn beurt in vier jaar tijd een stijging van 135 procent van de alcoholvergiftigingen onder jongeren. In 2006 stond de teller op 134 jonge patiënten die met meer dan 3 promille alcohol in het bloed werden opgenomen. Maar niet elk kind dat met een alcoholvergiftiging in het ziekenhuis belandt, wordt gesignaleerd in landelijke registraties.

VERMINDERDE IMPULSCONTROLE

Medici twijfelen er niet aan: alcohol kan blijvende schade aanrichten in een lichaam dat nog niet is volgroeid. De publieke opinie is daarvan allerminst

doordrongen. We maken ons druk om drugs en om onveilig vrijen, maar stevig drinken in het weekend: ach, wat steekt daar voor kwaad in?

Neuroloog Klaas Arts ziet het in zijn praktijk: 'Alcohol kan leiden tot blijvende gedragsveranderingen, zoals een verminderde impulscontrole. Een tiener kan

als laatste. Die kwab staat voor wie je bent, voor je gedrag en hoe je leert. Die frontaalkwab kan in haar ontwikkeling beperkt blijven als er al op jonge leeftijd stevig wordt gedronken.'

Saillant is dat factoren als kleiner blijvende hersenen, liegen, agressief en ongecontroleerd gedrag in de kiem ook

In vier jaar tijd is het aantal alcoholvergiftigingen onder jongeren met 135 procent gestegen

hierdoor moeilijker weerstand bieden aan de neiging iets te doen dat schadelijk is voor hemzelf en voor anderen.' Er is nog iets. Neuroloog Arts: 'De delen van de hersenen die verantwoordelijk zijn voor het geheugen en voor het plannen van taken functioneren door overmatig alcoholgebruik niet goed meer.'

Van der Lely: 'Je hersenen worden significant kleiner als je als jongere veel drinkt. De frontaalkwab ontwikkelt zich

herleidbaar kunnen zijn naar kinderen die het foetaal alcoholyndroom hebben. Het is geen wilde gok om te veronderstellen dat FAS-kinderen eerder dan andere kinderen bovenmatig alcohol gaan gebruiken.

GEEN HARDE CIJFERS

De schade kan dus fors en blijvend zijn. Des te opmerkelijker is dat ouders vaak onderschatten wat er aan de hand is. Dat

LANDELIJK ONDERZOEK

Lokale gegevens zijn alarmerend en rechtvaardigen landelijk onderzoek. Sinds 1 januari is zo'n landelijke inventarisatie van start gegaan voor overmatig drankgebruik onder kinderen en voor de mate waarin FAS bij kinderen aanwijsbaar is. Beide signaleringsonderzoeken staan onder leiding van het Nederlands Signalerings Centrum Kindergeneeskunde (NSCK).

Het onderzoek 'Alcoholintoxicatie bij kinderen' moet eind 2008 vaststellen hoe vaak kinderartsen in Nederland bij kinderen tot en met 17 jaar de diagnose alcoholvergiftiging stellen. Tegelijkertijd wordt nagegaan wat de kenmerken en de achtergronden zijn van deze zeer vroege drinkers. Naast kinderarts Van der Lely, doen de Universiteit Twente, Stichting Alcohol Preventie, GGZ Rotterdam en TNO Kwaliteit van Leven mee aan dit onderzoek. TNO-onderzoeker Ko van Wouwe: 'Het was hoog tijd voor zo'n landelijk onderzoek. Nederland is zuipschuit nummer 1 in Europa en heeft de Engelse jeugd van deze bedenkelijke eerste plaats verdrongen.'

Het FAS-onderzoek wil vaststellen bij hoeveel kinderen van 0 tot 18 jaar het foetaal alcoholyndroom aanwijsbaar is. De schattingen komen uit op 1 op de 1300 kinderen. De onderzoekers vermoeden echter een onderrapportage. Kinderarts Hester van Wieringen, als onderzoeker betrokken bij de NSCK-studie: 'Als een kindje van 2300 gram wordt geboren, is het eigenlijk taboe om de moeder te vragen of ze tijdens de zwangerschap veel alcohol heeft gedronken.'

Zeker is al wel dat tijdens de zwangerschap 35 tot 50 procent van de aanstaande moeders alcohol gebruikt. Dit blijkt uit gegevens van TNO Kwaliteit van Leven en het LUMC. ■

jongeren gezamenlijk thuis 'indrinken' voor ze naar een schoolfeest gaan, stuit maar bij weinig ouders op bezwaren. En driekwart van de meisjes die met een alcoholvergiftiging is opgenomen, had de breezers en Pisang Ambon gewoon thuis op de knusse zolderkamer tot zich genomen.

De houding van de ouders is dus afwachtend. Ook veel instanties lijken voorshands pas op de plaats te maken. Zo stelt de Raad voor de Volksgezondheid & Zorg eind november 2006 bij de voorbereiding van een debat over alcoholmisbruik bij jongeren: 'Er zijn nog veel vragen. Zo weten we nog niet wie risico loopt om verslaafd te raken en wie er overheen groeit. Ook weten we nog niet zeker of de kans op verslaving toeneemt als jongeren meer drinken en eerder beginnen met drinken. Wie loopt echt risico? Allemaal vragen waar meer onderzoek naar nodig is. En dan de aanpak. Wat echt werkt, weten we nog niet.'

Bij gebrek aan harde cijfers wacht men af. Kinderartsen die in hun ziekenhuizen steeds vaker zien dat pubers

in coma worden binnengebracht, zijn daar kwaad over. En hoewel neuroloog Klaas Arts liever alleen over zijn eigen vakgebied praat, veroorlooft hij zich in dit verband, niet geheel vrij van cynisme, een conclusie in staatshuishoudelijk verband. Arts: 'Het economisch verlies door uitval van mensen en door de medische opvang is immens. Dat financiële gat wordt niet gedicht door accijnzen.'

Er zijn dus meer dan alleen medische redenen om het probleem van drinkende jongeren bij de wortel aan te pakken. Van der Lely maakt zich ook boos over organisaties als ZonMw. 'Ik zou heel graag met ZonMw een verbeteraanpak willen starten. Ze hebben het geld en de onderzoeksvaardigheden. Maar als je hun aanvraagprotocollen ziet, kost het je drie weken om een valide onderzoeksaanvraag te doen. Daar heb ik geen tijd voor. Waarom zetten organisaties als ZonMw niet zélf de eerste stap. Dat frustrert mij zeer.'

BOETE VAN 10 MILLE

Inmiddels zijn de overheid, de Stichting Verantwoord Alcoholgebruik en zelfs

brouwer Heineken campagnes gestart om alcoholmisbruik onder kinderen tegen te gaan. Een goede zaak, al komt de slogan 'Alcohol onder de 16, nog even niet', bij deskundigen niet echt krachtdadig over. Na je 16de mag je zuipen; daarvoor nog even niet. Van der Lely: 'In de meeste Europese landen mag je pas drank kopen als je 18 bent. Nederland is met z'n 16 jaar een uitzondering'. 'Halfslachtig overheidsbeleid' is een aanduiding die meer dan eens is te horen bij het alcoholgebruik van jongeren. Van der Lely: 'Jongeren onder de 16 halen zonder problemen hun breezers in de supermarkt. Koppel daar een boete aan van 10 mille per overtreding, dan is het gesodemeter binnen een week afgelopen.' ■

Rob van Es,
journalist

BEELD: STIVA

Factsheets met literatuurverwijzingen over kinderen en alcohol van de Stichting Alcoholpreventie, een rapport van de Gezondheidsraad over de invloed van alcohol op het ongeboren kind en een NOVA-reportage over de invloed van de alcohollobby op het ministerie van VWS vindt u via onze website: www.medischcontact.nl/dezeweek.

